

Tema nr. 15
Dreptul Internațional Umanitar

1. Planul:

1. Definiția, izvoarele și principiile dreptului internațional umanitar
2. Reguli de purtare a războiului terestru, naval și aerian
3. Metode și mijloace interzise de purtare a conflictelor armate
4. Protecția victimelor conflictelor armate
5. Răspunderea pentru încălcarea dreptului internațional umanitar

2. Obiectivele prelegerii:

- Să definească dreptul internațional umanitar
- Să precizeze actualitatea și importanța dreptului internațional umanitar
- Să contureze conținutul principiilor dreptului umanitar
- Să identifice participanții la ostilități
- Să stabilească persoanele care beneficiază de statutul prizonierilor de război
- Să definească neutralitatea în timp de război
- Să stabilească coraportul dintre dreptul internațional umanitar și dreptul internațional al drepturilor omului
- Să compare legile de purtare a războiului terestru, maritim și aerian
- Să determine obligațiile statului neutru în timp de război
- Să deosebească neutralitatea în războiul terestru, neutralitatea în războiul maritim și neutralitatea în războiul aerian
- Să selecteze modalități de suspendare și încetare a operațiunilor militare
- Să determine modalitatea de răspundere pentru încălcarea dreptului internațional umanitar
- Să selecteze mijloacele și metodele legitime de purtare a războiului
- Să argumenteze necesitatea protecției civililor și a bunurilor civile
- Să evalueze statutul prizonierilor de război
- Să formuleze obligația de reprimare a infracțiunilor la normele dreptului umanitar

3. Bibliografie :

1. Balan, Oleg; Burian, Alexandru, *Drept internațional public*, Vol. II, Chisinau, 2003.
2. Grigore Geamanu, "Drept internațional public", vol.1, Bucuresti, 1981.

3. Geamanu Grigore. Drept internațional public. Vol. II. Editura Didactica și Pedagogica, București, 1983.
4. Gheorghe Moca, "Drept internațional public", vol.1, București, 1989.
5. Dumitra Popescu, Florian Coman, "Drept internațional public", ed. MI, București, 1993.
6. Prof. univ. dr. Martian Niciu, "Drept internațional public", ed. "Chemarea", vol.2, Iași, 1993.
7. Nicolae Ecobescu, Victor Duculescu, "Drept internațional public", ed. "Hyperion", vol.1, București, 1993.
8. Dr. Constantin Andronovici, "Drept internațional public", ed. "Graphix", Iași, 1993.
9. Dumitra Popescu, Andrian Nastase, "Drept internațional public", ed. "Sansa", București, 1997.
10. Raluca Miga-Besteliu, "Drept internațional public. Introducere în dreptul internațional public", ed. "ALL. Educational", București, 1997.
11. N. Dașcovici, „Curs de drept internațional public”, Iași, 1934-1935
12. Dictionar de drept internațional public, coordonator: dr. Ionel Cloșca, ed. Stiintifica și enciclopedica, București, 1982.
13. Ion M. Anghel, Viorel I. Anghel, „Răspunderea în dreptul internațional”, Editura Lumina Lex, București, 1998.
14. D. Anzilotti, „Teoria generale della responsabilita dello stato nel diritto internazionale”, Florența, 1902.
15. Gh. Bica, M. T. Burdușel, „Suportul financiar al terorismului internațional”, Editura Eficient, București, 2001.
16. Ionel Cloșcă, Ion Suceavă, „Dreptul Internațional Umanitar al conflictelor armate - documente”, Editura Șansa SRL, București, 1993.
17. Vasile Crețu, „Drept Internațional Penal”, Editura Societății Tempus România, București, 1996.
18. Dumitru Diaconu, „Curtea penală internațională. Istorie și realitate”, Editura All Beck, București, 1999.
19. Nicolae Ecobescu, Victor Duculescu, „Drepturile și obligațiile fundamentale ale statelor”, Editura Politică, București, 1976.
20. George Elian, „Curtea Internațională de Justiție”, Editura Științifică, București, 1970.
21. S. Emerson, „Cum să combatem terorismul?”, Wall Street Journal, 24 august 1998.
22. Grigore Geamănu, „Dreptul internațional penal și infracțiunile internaționale”, Editura Academiei, București, 1977.
23. Grigore Geamănu, „Dreptul internațional public” vol II, Editura Didactică și Pedagogică, 1983.
24. Marian C. Molea, „Răspunderea statelor în dreptul internațional”, Scrisul Românesc, Craiova.

25. Adrian Năstase, „Unele considerații asupra conținutului principiului egalității în drepturi a statelor”, în RRSJ, 1978, nr. 1.
26. Geoffrey Regan, „Cartea gafelor militare”, Editura ANTET XX PRESS, Filipeștii de Târg, Prahova, 2000.
27. François de Rose, „Al treilea Război Mondial nu a avut loc. N.A.T.O. și PACEA”, Editura Nemira, București, 1998.
28. Ovidiu Al. Vlădescu, „Problema sancțiunilor în dreptul internațional public”, București, 1937.
29. Boutros Boutros-Ghali, „Agenda pentru pace și dezvoltare”, United Nations, New York, 1994.
30. Closca Ionel. Suceava Ion. Dreptul internațional umanitar. Casa de editura si presa "Sansa" - S.R.L. Bucuresti, 1992.
31. Cretu Vasile. dr. Drept International Penal. Ed. "Tempus Romania", Bucuresti, 1996.
32. Давид Эрик. Принципы права вооруженных конфликтов. Курс лекций юридического факультета открытого Брюссельского университета. Перевод с французского. Международный Комитет Красного Креста. Москва, 2000.
33. Фредерик де Мулинен. Право войны. Руководство для вооруженных сил. Издание второе, исправленное. Международный Комитет Красного Креста, Москва, 1993.
34. Гассер Ханс-Петер. Международное гуманитарное право. Введение. Международный Комитет Красного Креста. Москва, 1995.
35. Нахлик Е. Станислав. Краткий очерк международного гуманитарного права. Опубликовано в Международном Журнале Красного Креста. Июль - Август 1984.
36. Пикте Жан. Развитие и принципы Международного Гуманитарного Права. Курс, прочитанный в июле 1982 г. Жаном Пикте в Страсбургском университете в рамках информационной сессии, организованной Международным институтом прав человека. Международный Комитет Красного Креста.
37. Международное право, Отв. ред. Ю.М.Колосов, Москва, 1998.
38. В.В.Евгеньев „Качество субъекта международного права, суверенитет и невмешательство согласно международному праву» „Советское государство и право”, №. 2/1955.
39. Кальсховен Фриц. Ограничение методов и средств ведения войны. Международный Комитет Красного Креста, Москва, 1994.
40. Азаров А.Я. Права человека. Новое знание. М., 1995. С.36-49.
41. Андрюхин М.Н. Геноцид – тягчайшее преступление против человечества. М., 1961.
42. Арцибасов И.Н., Егоров С.А. Вооруженный конфликт: право, политика, дипломатия. Москва, 1989.
43. Баскин Ю.Я., Фельдман Д.И. История международного права. Москва, 1990.
44. Буасье П. Первые годы красного креста. – Москва., 1994.
45. Гассер Х.П. Международное гуманитарное право. – Москва., 1995

46. Гассер Х.-П. Международное гуманитарное право. Введение. – Москва., 1995.
47. Даниленко Г.М. Международная защита прав человека. – Москва., 2000.
48. Дети и война. Сборник. - Москва.,1995.
49. Дрейпер Ж. Развитие международного гуманитарного права // Международное гуманитарное право. Москва., 1986.
50. Дюнан А. Воспоминание о битве при Сольферино. – Москва., 1995.
51. Жуйков В.М. Права человека и власть закона: вопросы судебной защиты. – Москва.; 1995.
52. История, философия, принципы и методы правозащитной деятельности: Сб. материалов Семинара Московской, Хельсинской группы «Права человека». – Москва., 1991.
53. Краткое содержание Женевских конвенций от 12 августа 1949 года и Дополнительных протоколов к ним. – Москва., 1996.
54. Криль Ф. Международное гуманитарное право о защите женщин. – Москва., 1994.
55. Международное гуманитарное право в документах. /Сост. Колосов Ю.М., Котляров И.И. Москва., 1996.
56. Международное гуманитарное право. Институт проблемы гуманизма и милосердия. Москва., 1993.
57. Международное право: Ведение боевых действий. Сборник. – Москва.,1995.
58. Международное сотрудничество в области прав человека. Документы и материалы. /Отв. ред. Адамишин Л.А. Вып.2. Москва., 1993.
59. Меры, принимаемые государствами по выполнению международного гуманитарного права. Сборник статей и документов. Женева. Международный комитет Красного Креста. 1991.
60. Милосердие на поле брани: Деятельность МККК во время второй мировой войны. – Женева, 1947.
61. Морейон Ж. Международный Комитет красного Креста и защита политических заключенных. – Москва., 1994.
62. Морис Ф., Де Куртен Ж. Действия МККК в интересах беженцев и гражданских перемещенных лиц. – Москва., 1994.
63. Мюллерсон Р.А. Права человека: идеи, нормы, реальность. – Москва., 1990.
64. Нахлик С. Краткий очерк Международного гуманитарного права. – Москва., 1984.
65. Общая теория прав человека (отв. ред. Е.А. Лукашова). – Москва., 1996.
66. Пикте Жан. Развитие и принципы международного гуманитарного права. Международный комитет Красного креста. 1994
67. Полторак А.И., Савинский Л.И. Вооруженные конфликты и международное право. Москва., 1976.

68. Права человека. Сборник международных актов /Сост. Шестаков Л.Н. Москва., 1986.
69. Права человека: Сб. универсальных и региональных международных документов. – Москва.,1990.
70. Саммарути К. Красный Крест на пороге XXI столетия // Международная жизнь. - №5.,1996.
71. Солдатов С.И. Россия и 21 век: исторический очерк. 2-е изд., Мюнхен, 1993.
72. Черниченко С.В. Международное гуманитарное право. Москва.,2000.
73. Энтин М.Л. Международные гарантии прав человека опыт совета Европы. 1997.
74. И.И. Котляров Международное гуманитарное право, Юрлитинформ, Москва 2003
75. К. Свинарски «Основные понятия и институты международного гуманитарного права как система защиты прав человека, МККР, Москва 1997
76. Oppenheim-Lauterpacht, „International Law”, I, ed. London, 1953.
77. J. Azud, „The Peaceful Settlement of Disputes and the United Nations”, Bratislava, 1970.
78. G. Balladore-Pallieri, „Diritto internazionale pubblico”, Milano, 1966.
79. Naom Chamski,„L’OTAN, Maitre du monde” „Le monde diplomatique”,mai 1999.
80. Adolfo Maresca, „Il diritto dei trattati”, Milano, 1971.
81. „Le mécanisme juridique des sanctions internationales”, în „Revue du droit public”, 1937.
82. Ignatio Ramanet, „Nouvel ordre global” , în „Le monde diplomatique”iunie 1999.
83. Iulia Voinea-Motoc, „Le Conseil de Securite et l’interpretation de la Charte”, în “Revue Roumaine des Etudes Juridiques”, nr. 1/1996.
84. BÉLANGER, Michel, Droit international humanitaire, Gualiano éditeur, Paris, 2002
85. Commentaire des Conventions de Genève du 12 août 1949, I - 1952, II - 1959, III - 1958, IV - 1956, Commentaire des Protocoles additionnels du 8 juin 1977, 1986, Comité International de la Croix-Rouge, Genève; Commentary on the Geneva Conventions of 12 August 1949, I - 1952, II - 1960, III - 1960, IV - 1958, Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977, 1987, International Committee of the Red Cross, Geneva
86. DAVID, Eric, Principes de droit des conflits armés, 3^e édition, Bruylant, Bruxelles, 2002
87. DAVID, Eric; TULKENS, Françoise, VANDERMEERSCH, Damien, Code de droit international humanitaire, Bruylant, Bruxelles, 2002
88. DEYRA, Michel, L'essentiel du Droit des Conflits armés, Gualiano éditeur, Paris, 2002
89. DRAGOMAN, Ion, Drept internațional umanitar, Editura Fundației Andrei Șaguna, Constanța, 1999
90. DUNANT, Henry, Un souvenir de Solferino, Comité International de la Croix-Rouge, Genève, 1990; A Memory of Solferino, International Committee of the Red Cross, Geneva, 1986

91. OPREA, Gabriel; SUCEAVĂ, Ion; CLOȘCĂ, Ionel, *Dreptul internațional umanitar. Instrumente juridice internaționale*, Regia Autonomă Monitorul Oficial, București, 2003
92. SASSÒLI, Marco; BOUVIER, Antoine A., *Un droit dans la guerre?*, Comité International de la Croix-Rouge, Genève, 2003, vol. I, *Présentation du droit international humanitaire*, vol. II, *Cas et documents. Plans des cours; How Does Law Protect in War?*, International Committee of the Red Cross, Geneva, 1999
93. Pillet V. *Le droit de la guerre*, Paris, 1892.

4. Teze (reper de conținut):

1. Definiția, izvoarele și principiile dreptului internațional umanitar

a. legile și obiceiurile de purtare a războiului în antichitate.

În Codul lui Hamurapi, de la bun început este înscris: „Stabilesc aceste legi pentru a nu permite celor mai puternici să-i cucerească pe cei slabi”.

Tratatul încheiat între faraonul Ramzes II și regele hitiților Hatusil III din a. 1296 î.e.n. care a pus capăt războiului îndelungat între egipteni și hitiți, conținea prevederi prin care părțile conveneau să înceteze acțiunile armate între ele și să-și acorde ajutorul reciproc în lupta contra dușmanilor interni și externi.

Legile Manu conținea prevederi despre metodele de purtare a războiului, stabilea limitări a mijloacelor de luptă: interdicția de a aplica arme otrăvite, se interzicea omorîrea prizonierilor neînarmați, răniților, celor ce dormeau.

În China antică se cunoaște „Tratatul despre arta militară” (sec. VII î.e.n.), în care este înscris „omorîrea persoanei, care deja s-a predat aduce nenorocire”. Era interzis distrugerea localurilor de cult, nimicirea păsărilor de vânătoare, distrugerea semănăturilor, copacilor și uneltelor meșteșugărești.

În Grecia Antică exista norma cutumiară că războiul nu trebuie să înceapă fără anunț prealabil, era interzis omorul persoanelor care s-au refugiat în localurile de cult. De asemenea era cunoscut armistițiul, instituit în perioada Jocurilor Olimpice și alte evenimente elene. Totodată grecii nu cunoșteau instituția prizonieratului: populația orașelor cucerite era fie omorâtă fie luată în robie.

Roma Antică, renumită prin arhitectorii și juriștii săi, de asemenea nu era un exemplu al umanismului, fiind permisă nimicirea nu doar a prizonierilor, ci și a populației civile.

b. Legile și obiceiurile de purtare a războiului în Evul Mediu.

Trăsături:

- cruzime deosebită: nu exista deosebirea între militari și populația civilă; răniților nu li se acorda careva ajutor, prizonierii erau luați în robie. (ex. Cruciadele)
- exista deja norma cutumiară de anunțare a începerii războiului.

În această perioadă se observă multe deosebiri între dreptul războiului țărilor creștine și a celor arabe.

Conținutul obiceiurilor de război a arabilor era determinat de faptul cine era partea adversă: statele arabe sau nedreptii. În cazul războiului între musulmani, șariatul prescria ca părțile să întreprindă toate măsurile pentru a se împăca, iar în timpul luptelor: cruțarea lanurilor de grâu, animalelor domestice, iar timp de 4 luni sfinte în an acțiunile armate încetau. Iar cu referire la cei nedrepti era permis „războiul sfânt”, adică prizonierii erau luați în robie, țara era prădată, totodată se interzicea omorîrea femeilor, copiilor, bătrînilor, nebunilor, bolnavilor și parlamentarilor, era interzisă otrăvirea armelor și fîntînilor.

Este cunoscut că Salah-ad-Din (Saladin) a intrat în Ierusalem în 1187 și soldații săi n-au omorît și n-au procedat cu cruzime cu nici un creștin. Pentru a urmări după aceasta, Saladin a instituit patrulă speciale pentru protecția creștinilor. Ulterior, el a eliberat prizonierii bogați în schimbul la recompensă și pe toți cei săraci. Pe cînd la ocuparea Ierusalemului în 1099, cruciații au nimicit întreaga populație.

În această perioadă, raportul considerabil la formarea științei DIU îl aduce Hugo Grotius, care în renumita sa lucrare „De jure belli ac pacis” 1625 a generalizat și sistematizat practica internațională, evidențiind primele reguli de purtare a războiului, așa cum le cunoaștem astăzi: normele umanitare în privința prizonierilor, răniților, pedepsirea pentru comiterea infracțiunilor în război.

c. Legile și obiceiurile de purtare a războiului în perioada modernă trăsături:

- primele încercări oficiale de umanizare a conflictelor armate: purtarea acțiunilor armate de armatele regulate, populația civilă era implicată tot mai rar în conflictele armate, prin acroduri încheiate din timp, era reglementat modul de comportare cu prizonierii.

În iunie 1859 întreprinzătorul din Geneva Henri Dunan, aflat din întâmplare pe câmpul de luptă, a fost profund tulburat de chinurile și suferințele a 40 000 soldați francezi și austriaci, lăsați fără ajutor și îngrijire după lupta de la Solferino. Dunan a strâns un grup de voluntari și a organizat acordarea ajutorului tuturor răniților.

- în această perioadă a început procesul de codificare a dreptului războiului:
- a. Convenția de la Geneva din 1864,
- b. Declarația de la Sanct-Petersburg 1868

În calitate de evenimente remarcante care au pus început DIU putem considera Conferința de pace din 6 mai 1899, convocată la Haga din inițiativa țarului rus Nicolai II, urmată de cea de-a II-a Conferință de pace la fel de la Haga din 15 iunie 1907. La ambele conferințe au fost codificate mai multe instituții de DIU: protecția prizonierilor, răniților, regulile în materia neutralității etc.

d. Legile și obiceiurile războiului în perioada contemporană trăsături:

- activitatea tribunalelor de la Nurnberg, Tokio
- consfințirea și stabilirea răspunderii pentru săvârșirea infracțiunilor de război.
- Conferința diplomatică de la Geneva din 12.08.1949, la care au fost adoptate 4 convenții de la Geneva cu privire la protecția victimelor de război.
- apariția normelor care consfințesc protecția valorilor culturale în acțiunile armate.
- interzicerea armelor cu efect nediscriminatoriu
- totodată, eforturile eșuate de interzicere a armei nucleare.

Înființarea Comitetului Internațional al Crucii Roșii.

La început Mișcarea Crucii Roșii (creată în 1863) a fost menționat ca o instituție, creată în Geneva de către cinci cetățeni elvețieni cu scopul de a menține ideile lui Henri Dunan, expuse în cartea sa „Amintirile despre Solferino”, în care a susținut ideea creării în fiecare a societăților de voluntari pentru acordarea ajutorului medical pe câmpul de luptă. Prima sarcină a Comitetului de la Geneva s-a limitat la activitatea în folosul militarilor, răniți pe câmpul de muncă. Un an mai târziu, în 1864, Comitetul de la Geneva cu același scop a condus lucrările Conferinței diplomatice de la Geneva întrunită de guvernul elvețian, și a asigurat adoptarea primului sistem universal de protecție juridică a victimelor conflictelor armate (Convenția de la Geneva din 22 august 1864).

În anul 1880 Comitetul a început să poarte denumirea Comitetul Internațional al Crucii Roșii.

Începând cu acest întâi document juridic, care reglementa relațiile multilaterale internaționale, Comitetului de La Geneva îi sunt acordate împuterniciri din ce în ce mai importante în ce privește noi categorii de victime și se lărgeste activitatea sa în sfera de protecție și ajutor.

Astfel în primii 10 ani al secolului 20 (anul 1906) protecția Dreptului de la Geneva s-a răspândit asupra victimelor conflictelor armate pe mare (persoanelor care au suferit în urma naufragiului). În urma activității Comitetului Internațional în anii primului război mondial statele și mai mult au lărgit competența lui juridică, întărind sub formă juridică posibilitatea de a acționa

în folosul prizonierilor de război (anul 1929). Comitetului Internațional al Crucii Roșii i-a fost recunoscută și posibilitatea de a acționa în conflictele armate neinternaționale – dreptul său la această activitate i-a fost recunoscut *expressis verbis* în vestitul articol 3, comun pentru convențiile de la Geneva.

Denumirea, definiția și trăsăturile dreptului internațional umanitar.

Conform doctrinei clasice ale dreptului popoarelor, statele suverane dispuneau de deplina libertate de aplicare a puterii în relații unele cu altele. Dreptul de recurgere la putere constituia temelia suveranității de stat și reprezenta caracteristica lui de bază în relațiile statului cu alți membri ai comunității internaționale.

Totuși odată cu apariția dreptului internațional s-a creat convingerea că din punct de vedere a intereselor personale, statelor le este necesar a supune relațiile militare unui anumit regim de drept pentru obținerea compatibilității lor cu principiile fundamentale de coexistență internațională, menținerea lor în limitele rezonabile și preîntâmpinarea caracterului absolut barbar al războiului.

Istoria dreptului războiului determină căile de dezvoltare dreptului internațional public, favorizând într-o mare măsură conturarea bazei normative celui din urmă. Părinții dreptului internațional cum sunt Hugo Grotius, Francisco de Vittorio și Alberico Gentile considerau că regulile relațiilor internaționale trebuie să se constituie cu luarea în considerație a problemei cu privire la soluționarea chestiunii de bază – legalitatea războiului. Formarea dreptului internațional – disciplină care se deosebește de alte științe juridice, - este condiționată mai întâi de toate prin transferul discuțiilor cu privire la războiul just (războiul legitim) și celui injust, bazate pe începuturile filosofice și ideologice, la nivel de drept, înțeles ca norme juridice ale relațiilor internaționale în situația dată (război legitim).

Conform opiniilor Sfântului Augustin și Toma d'Aquino războiul este considerat "just" în cazul în care este imposibil de a răspunde la ofensă pe cale pașnică. Deja în Tratatul (rescriptul) lui Grațian, anul 1150, a fost stabilit că războiul este considerat just, dacă este decretat prin edict pentru a da răspuns ofenselor aduse".

Deja în antichitate în civilizațiile care apăreau și se dezvoltau separat, neînfluințând una asupra alteia, existau reguli practic identice de protecție a combatanților sau a persoanelor afectate de acțiunile militare.

Regulile militare, aplicabile în cadrul conflictelor armate se dezvoltă pe măsura perfecționării mijloacelor de purtare a războiului și direcționate spre asigurarea controlului asupra mersului acțiunilor militare în concordanță cu complexitatea lor crescândă. Putem menționa la acest subiect aportul substanțial adus la dezvoltarea dreptului războiului în perioada celor două conflicte multilaterale în Evul Mediu în Europa și Orientul Mijlociu, precum și în rezultatul conflictelor majore cu caracter religios, cum au fost, de exemplu, cruciadele și războaiele între statele musulmane și creștine.

Legătura organică între dreptul internațional public care se dezvoltă multilateral ca bază normativă a relațiilor internaționale și progresul în regulile de purtare a războiului ca relație între grupe de persoane primesc o formă clasică cu apariția conceptului "stat - națiune". Conform acestui concept statul contemporan își măsoară independența sa în raport cu alte state prin posibilitatea de a demonstra dreptul său suveran, apelând la aplicarea forței, dacă interesele sale nu pot fi respectate prin mijloace politice. În acest sens, ne apropiem de formularea dreptului clasic al războiului ca parte componentă a dreptului internațional, în care relațiile internaționale militare sunt văzute în două accepțiuni: atât din punct de vedere a procedurilor legale de începere și terminare a războiului în conformitate cu normele de drept (*jus ad bellum*), precum și din punct de vedere al comportamentului respectuos cu persoane și bunuri, afectate de acțiunile militare (*jus in bello*).

Anul 1864 – anul creării primului document multilateral de drept umanitar, Convenției de la Geneva din 22 august 1864, - este considerat punctul de pornire în istoricul acestui drept.

Desigur, normele dreptului internațional umanitar s-au format cu mult timp înainte. Încă în afara regulilor obișnuite din antichitate au existat o multitudine de tratate internaționale multilaterale, care conțineau reguli umanitare după natura lor.

Cu timpul dreptul internațional umanitar a primit o importanță deosebită și s-a transformat într-un oarecare standard – normă de comportament internațional în caz de acțiuni militare, întrunind în sine semnele lor specifice în cadrul formării în sistemul unitar de norme de drept, aplicabile în situația creată.

Principiile și reglementările dreptului internațional umanitar

Tratate internaționale:

Convențiile de la Geneva din 1949:

-Convenția I de la Geneva pentru îmbunătățirea soartei răniților și bolnavilor din forțele armate în campanie;

-Convenția II de la Geneva pentru îmbunătățirea soartei răniților, bolnavilor și naufragiaților din forțele armate pe mare;

-Convenția III de la Geneva privitoare la tratamentul prizonierilor de război;

-Convenția IV de la Geneva privitoare la protecția persoanelor civile în timp de război.

Convențiile de la Haga din 1907 :

-Convenția III privitoare la începerea ostilităților;

-Convenția IV privitoare la legile și obiceiurile războiului terestru și anexa la Convenție: Regulamentul privitor la legile și obiceiurile războiului terestru;

-Convenția V privitoare la drepturile și îndatoririle puterilor și persoanelor neutre în caz de război terestru ;

-Convenția VI relativă la regimul navelor de comerț inamice la începutul ostilităților;

-Convenția VII referitoare la transformarea navelor de comerț în bastimente de război;

-Convenția VIII referitoare la punerea minelor submarine automate de contact;

-Convenția IX privind bombardamentul efectuat de către forțele navale în timp de război;

-Convenția XI privitoare la unele restricții în exercitarea dreptului de captură în războiul naval;

-Convenția XIII privitoare la drepturile și îndatoririle puterilor neutre în războiul naval.³

-Protocolul Adicional I la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949, privind protecția victimelor conflictelor armate internaționale, din 8 iunie 1977;

-Protocolul Adicional II la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949, privind protecția victimelor conflictelor armate fără caracter internațional, din 8 iunie 1977;⁴

-Declarația de la Sankt Petersburg din 11 decembrie 1868 având efect interzicerea utilizării anumitor proiectile în timp de război;

-Declarația de la Haga din 29 iulie 1899 privitoare la interzicerea utilizării gloanțelor care se lătesc sau se turtesc ușor în corpul omenesc;

-Protocolul de la Geneva din 17 iunie 1925 pentru prohibirea întrebuintării în război a gazelor asfixiante, toxice sau similare și a mijloacelor bacteriologice;

-Procesul verbal de la Londra din 6 noiembrie 1936 privind regulile războiului submarin;

-Convenția de la Haga din 14 mai 1954 pentru protecția bunurilor culturale în caz de conflict armat;

-Convenția din 10 aprilie 1972 cu privire la interzicerea perfecționării, producerii și stocării armelor bacteriologice (biologice) sau a toxinelor și asupra distrugerii lor;

-Convenția din 18 mai 1977 asupra interzicerii tehnicilor de modificare a mediului în scopuri militare sau în orice alte scopuri ostile (ENMOD);

-Convenția din 10 octombrie 1980 asupra interzicerii sau limitării utilizării anumitor arme clasice care pot fi considerate ca producând efecte traumatice excesive sau ca lovind fără discriminare;

-Convenția cu privire la interzicerea perfecționării prelucrării, stocării și utilizării armelor chimice și distrugerea acestora.

Reguli de purtare a războiului terestru, naval și aerian

1. Începerea ostilităților și instituirea stării de război.

Primele norme nescrise ce reglementau inițierea acțiunilor de luptă au apărut încă în antichitate. În prezent există numeroase tratate internaționale în conformitate cu care declanșarea unui conflict armat interstate trebuie să îmbrace în prealabil una din formele stabilite de normele dreptului conflictelor armate: declarația de război motivată și ultimatumul, ca declarație de război condiționată.

Efectele instituirii stării de război sunt de natură socială, politică, economică și juridică și presupun:

1. Încetarea sau suspendarea relațiilor diplomatice și consulare dintre beligeranți;
2. Anularea sau suspendarea tratatelor internaționale încheiate între beligeranți;
3. Confiscarea proprietății statului inamic;
4. Aplicarea unui regim special față de străini, cetățeni ai statului inamic.

2. Participanții la conflictele armate.

Forțele armate ale beligeranților, fiind principalii participanți la conflictul armat, constituie obiectul protecției dreptului conflictelor armate, față de care se aplică metode și mijloace licite de purtare a acțiunilor armate. Protocolul adițional I din anul 1977 la Convențiile de la Geneva din 1949 în p. 2 art. 43 stabilește că persoanele ce intră în componența forțelor armate ale părții beligerante sunt combatanți, fapt ce presupune că au dreptul să participe direct la ostilități. La fel, pot fi distinși și necombatanții, la care se referă personalul sanitar și religios. Sunt considerați de asemenea participanți legali la conflictele armate cercetașii, voluntarii. Nu beneficiază de protecția recunoscută de dreptul conflictelor armate spionii, mercenarii și persoanele care săvârșesc crime internaționale.

3. Obiectele civile și obiectele militare.

Prin obiect militar sunt subînțelese obiectele care în virtutea caracterului, amplasării, destinației sau utilizării aduc un aport efectiv acțiunilor militare și a căror distrugere, ocupare sau neutralizare acordă un avantaj net militar. Obiectele civile sunt toate cele ce nu pot fi calificate drept obiecte militare. La ele sunt referite: localitățile neprotejate, spitalele, localurile de cult, unitățile de transport, utilizate de populația civilă, produsele alimentare, sursele de apă, hidrocentralele, centralele nucleare, digurile etc.

5. Mijloace și metode de luptă interzise – a se vedea subiectul nr. 4 din temă.

6. Regulile aplicabile purtării războiului naval.

Purtarea războiului naval este reglementată de tratatele internaționale :

1. Convenția III de la Haga din 1899 cu privire la adaptarea la războiul maritim a principiilor Convenției de la Geneva din 1864;
2. Convenția referitoare la statutul navelor comerciale inamice la izbucnirea ostilităților, 1907;
3. Convenția referitoare la transformarea navelor comerciale în nave de război, 1907;
4. Convenția relativă la lansarea de mine marine automate de contact, 1907;
5. Convenție privitoare la bombardarea prin forțele navale în timp de război, 1907;
6. Convenția din 1907 relativă la adaptarea la războiul maritim a principiilor Convenției de la Geneva din 1864;
7. Convenția referitoare la anumite restricții privitoare la exercitarea dreptului de captură în războiul naval, 1907;
8. Convenție privitoare la crearea unei Curți Internaționale de prize maritime, 1907;
9. Convenția cu privire la drepturile și obligațiile puterilor neutre în războiul maritim, 1907;

10. Declarația cu privire la dreptul de război maritim, 1909;
11. Tratatul cu privire la limitarea și reducerea armamentelor navale, 1930;
12. Protocolul cu privire la regulile referitoare la submarinul de război, 1936;
13. Convenția cu privire la îmbunătățirea soartei răniților, bolnavilor și naufragaților din forțele armate maritime, 1949;
14. Protocolul adițional I cu privire la protecția victimelor conflictelor armate internaționale, 1977.

6. *Regulile aplicabile războiului aerian și extraatmosferic.*

La momentul de față războiul aerian este mai puțin reglementat de dreptul conflictelor armate din cauza lipsei acordului statelor cu referire la un set de reguli universal valabile privind purtarea acțiunilor armate în spațiul aerian. Totodată, există mai multe acte internaționale ce reglementează anumite aspecte legate de purtarea războiului aerian:

1. Declarația cu privire la interzicerea pe o perioadă de cinci ani a lansării de proiectile și explozive din baloane și alte noi mijloace de aceeași natură, 1899;
2. Regulile de la Haga (Proiectul de reguli a războiului aerian), 1923;
3. Convenția cu privire la protecția bunurilor culturale în caz de conflict armat, 1954;
4. Protocolul adițional I cu privire la protecția victimelor conflictelor armate internaționale, 1977.

Starea de lucruri fiind analogică și în materia războiului extraatmosferic, evidențiem următoarele acte de drept internațional public în materie:

1. Tratatul cu privire la interzicerea experiențelor cu arme nucleare în atmosferă, spațiul cosmic și sub apă, 1963;
2. Tratatul cu privire la principiile care guvernează activitatea statelor în spațiul extraatmosferic, inclusiv Luna și celelalte corpuri cerești, 1967;
3. Acordul cu privire la activitatea statelor pe lună și celelalte corpuri cerești, 1979;
4. Tratatul cu privire la limitarea sistemelor de rachete antibalistice, 1972;
5. Declarația cu privire la colaborarea internațională în domeniul cercetării și folosirii spațiului extraatmosferic în interesul tuturor statelor lumii, 1996.

7. *Reguli aplicabile neutralității în război.*

Neutralitatea în războiul terestru. Convenția a V-a de la Haga din 1907 stipulează drepturi și obligații ale statului neutru: dreptul și obligația de a împiedica trecerea trupelor statelor beligerante prin teritoriul său; de a-și apăra inviolabilitatea teritoriului propriu; de a permite comerțul cu arme între cetățenii săi și statele beligerante (art. 7); de a nu admite formarea de unități militare pe teritoriul său pentru beligeranți, precum și nici deschiderea de către beligeranți a unor birouri de înrolare pe teritoriul său (art. 4) etc.

Neutralitatea în războiul maritim, a fost reglementată prin Convenția a XII-a de la Haga din 1907 și stabilește obligațiile statelor neutre: să nu furnizeze beligeranților nave de război și să nu acorde anumite ajutoare unuia dintre beligeranți care sunt incompatibile cu neutralitatea etc.

Neutralitatea în războiul aerian. În această materie, statele n-au reușit să realizeze o codificare oficială, iar în calitate de codificare neoficială există doar Regulile propuse de Comitetul de Juriști de la Haga în 1922-1923. Statele neutre interzic survolarea teritoriului lor de către aeronavele civile sau militare ale beligeranților. Prin analogie se aplică prevederile convențiilor de la Haga din 1907 cu privire la drepturile și obligațiile statelor neutre în timpul războiului terestru și cel maritim, din care rezultă interdicția pentru beligeranți de a transporta prin spațiul aerian a statului neutru personalul și tehnica militară, însă se permite transportarea bolnavilor și răniților statelor beligerante.

8. *Încetarea stării de război și restabilirea păcii.*

Încetarea ostilităților presupune următoarele momente:

1. Încheierea actului de capitulare;
2. Armistițiul;

3. Capitulară necondiționată;
4. Acordul tacit;
5. Actele legislative interne.
 - Încetarea stării de război cu restabilirea păcii presupune:
 1. Încheierea tratatului de pace;
 2. *Debellatio* (actul în baza căruia statul învingător supune în întregime statul învins și are ca efect dispariția statului învins).

3. Metode și mijloace interzise de purtare a conflictelor armate

Dreptul de la Haga prevede următoarele metode și mijloace de luptă interzise de dreptul conflictelor armate:

- Arme a căror interdicție este condiționată de caracterul acțiunii lor (arme care provoacă un rău superfluu, arme cu efect nediscriminatoriu);
- Arme interzise (arme cu greutate mai mică de 400 gr., gloanțele dum-dum, arma chimică, arma toxică, minele, minele-capcană, arma incendiară, arma biologică (bacteriologică), laserul de luptă, arma nucleară);
- Perfidia;
- Interdicția de a da ordin să nu fie cruțat nimeni;
- Înrolarea forțată în serviciul militar a cetățenilor statului advers;
- Distrugerile nemotivate de necesitățile militare;
- Acțiuni sau amenințări care au drept scop terorizarea populației civile etc.

4. Protecția victimelor conflictelor armate

1. Protecția internațională a răniților, bolnavilor, naufragaților.

Un element de noutate al Convențiilor din 1949 îl constituie extinderea protecției umanitare la categorii noi de persoane. Beneficiul protecției a fost extins prin convenții la personalul care acordă îngrijiri răniților, bolnavilor și naufragaților, în această categorie fiind incluși: personalul sanitar afectat în mod exclusiv căutării, ridicării, transportului și tratamentului răniților și bolnavilor; personalul afectat în mod exclusiv administrării formațiunilor și stabilimentelor sanitare; militarii folosiți ca infirmieri și barcandieri auxiliari la căutarea, ridicarea, transportul sau tratamentul răniților și bolnavilor; personalul Societăților naționale a Crucii Roșii și al altor societăți voluntare; personalul medical și sanitar al navelor – spital și echipajul acestora.

Condițiile specifice în care se desfășoară războiul naval au impus ca personalului afectat îngrijirii naufragaților să li se asigure o protecție mult mai largă, decât celui care își desfășoară activitatea pe uscat.

2. Regimul juridic al protecției prizonierilor de război.

Două dintre regulile esențiale ale dreptului conflictelor armate sunt în egală măsură aplicabile protecției prizonierilor de război. În primul rând, combatanții capturați și civilii care se găsesc sub autoritatea părții adverse au dreptul de a le fi respectate viața, demnitatea, drepturile personale și convingerile politice, religioase sau de altă natură. Ei trebuie să fie protejați împotriva actelor de violență sau de răzbunare. Au dreptul de a schimba vești cu familiile lor și de a primi ajutor. În al doilea rând, orice persoană trebuie să se bucure de garanțiile judiciare fundamentale și nimeni nu poate fi tras la răspundere pentru un act pe care nu l-a comis. Nimeni nu poate fi supus torturii fizice sau psihice, pedepselor sau altor tratamente corporale degradante.

Aceste reguli sunt statuate în mod explicit în special în cadrul Convenției de la Geneva relativă la tratamentul prizonierilor de război (a III-a), încheiată la Geneva, la 12 august 1949 și care a intrat în vigoare la 21 octombrie 1950.

3. Protecția populației civile în perioada conflictelor armate.

Convenția a IV-a de la Geneva din 1949, privitoare la protecția persoanelor civile în timp de război, prima convenție specializată pentru protecția acestei categorii de victime ale războiului, cuprinde dispoziții pentru protecția populației civile împotriva abuzurilor în teritoriile ocupate de inamic și împotriva anumitor efecte ale războiului. Ea nu-și propunea însă o protecție generală a populației civile împotriva pericolelor rezultate din ducerea luptelor, din folosirea bombardamentelor aeriene sau a noilor mijloace și metode de luptă. Protocolul I de la Geneva din 1977 a acordat o atenție deosebită protecției populației în cadrul unui întreg titlu - Titlul IV, care cuprinde în articolele 48-78 un sistem de norme ce tinde spre o protecție generală a populației civile atât pe teritoriul național, cât și pe teritoriul național ocupat temporar de inamic, precum și în teritoriul inamic la începutul conflictului (rezidenți, turiști, persoane în misiune, refugiați, apatrizi, etc.).

4. Regimul juridic al ocupației militare.

Regimul de protecție asigurat de dreptul conflictelor armate în situația instituirii ocupației militare presupune:

- în nici un caz, locuitorii din teritoriul ocupat nu vor fi privați de drepturile lor în virtutea oricăror schimbări suferite în urma ocupației sau anexării teritoriului;
- membrii demobilizați din forțele armate adverse aflați în teritoriul ocupat pot fi internați, caz în care vor fi tratați ca prizonieri de război;
- autoritățile de ocupație vor respecta proprietatea privată;
- locuitorii din teritoriul ocupat nu pot fi constrânși să servească în forțele armate sau auxiliare ale Puterii Ocupante;
- locuitorii din teritoriul ocupat nu pot fi constrânși la o altă muncă decât cea necesară: nevoilor forțelor de ocupație; serviciilor de utilitate publică; cazării, echipării, transportului sau ocrotirii sănătății populației din teritoriul ocupat; și în aceste cazuri, localnicii nu vor putea fi constrânși la activități care i-ar obliga să ia parte la operațiuni militare. Puterea Ocupanta va urmări ca, în măsura posibilului, fiecare persoana să rămână la locul sau de muncă etc.

5. Răspunderea pentru încălcarea dreptului internațional umanitar

1. Noțiunea și fundamentele răspunderii statelor pentru nerespectarea dreptului conflictelor armate.

Instituția răspunderii în dreptul internațional apare ca una dintre garanțiile existenței și eficacității acestei ramuri de drept. Fundamentul apariției răspunderii în dreptul internațional este săvârșirea faptei ilicite internaționale. Fapta ilicită internațională se manifestă prin acțiunea sau inacțiunea subiectului de drept internațional, ce a încălcat normele dreptului internațional și a cauzat altui subiect sau întregii comunități internaționale prejudiciu cu sau fără caracter material. În dependență de caracterul și gravitatea lor, faptele internaționale ilicite se împart în: a) delictе internaționale și b) infracțiuni internaționale.

Infracțiunile internaționale, în dependență de obiectul la care atentează se clasifică în: infracțiunile de război, infracțiuni contra umanității, infracțiuni contra păcii.

2. Răspunderea penală a persoanelor fizice pentru săvârșirea infracțiunilor de drept al conflictelor armate.

Dreptul internațional contemporan prevede răspunderea penală a persoanelor fizice pentru săvârșirea infracțiunilor internaționale. Această instituție presupune realizarea mai multor principii:

1. Funcția pe care o deține persoana ce se face vinovată de nerespectarea normelor de drept al conflictelor armate nu constituie temei de eliberare de răspundere și nu constituie o circumstanță atenuantă în aplicarea pedepsei;
2. Principiul individualizării răspunderii penale internaționale;
3. Faptul că acuzatul acționa în baza ordinului superiorului nu-l eliberează de răspundere penală, dar poate fi privit ca motiv pentru aplicarea unei pedepse mai blânde;

4. Principiul neaplicării termenului de prescripție pentru infracțiunile de război și infracțiunile contra umanității;
5. Judecarea criminalilor de război urmează să fie realizată de tribunale militare internaționale create *ad hoc* sau permanente în care va fi asigurată respectarea tuturor garanțiilor procesuale ale persoanelor fizice etc.

3. *Instituții jurisdicționale internaționale competente să examineze infracțiunile de drept al conflictelor armate.*

După o regulă stabilită în dreptul internațional penal, dar și în dreptul conflictelor armate, criminalii de război urmează să fie judecați de către instanțe internaționale special create în acest sens sau având o așa competență. Crearea primei instanțe de acest gen a fost preconizată de Tratatul de pace de la Versailles din 1919, tribunalul fiind investit cu competența de a-l judeca pe fostul împărat al Germaniei, Wilhelm al II-lea de Hohenzolern.

Ideea a fost realizată în totalitate abia după sfârșitul celui de-al doilea Război mondial, când în baza Acordului pentru urmărirea și pedepsirea marilor criminali de război ai puterilor europene ale Axei (Acordul de la Londra), ale căror crime sunt fără localizare geografică din august 1945 a fost creat Tribunalul Militar Internațional de la Nürnberg. Statutul Tribunalului Militar Internațional de la Nürnberg a fost anexat la Acordul de la Londra. O altă instanță internațională creată după cel de-al doilea Război mondial a fost Tribunalul de la Tokyo, cunoscut și sub denumirea de Tribunalul Militar Internațional pentru Extremul Orient. A fost constituit prin declarația Comandantului Suprem al Forțelor Aliate la 19 ianuarie 1946, în baza Acordului de la Londra din 1945.

Ulterior, au fost create alte două tribunale *ad hoc*:

- Tribunalul penal internațional pentru fosta Iugoslavie, în baza Rezoluției nr. 808 din 22 februarie 1993 a Consiliului de Securitate ONU pentru judecarea persoanelor presupuse a fi responsabile pentru cazuri de încălcare gravă a dreptului umanitar comise pe teritoriul fostei Iugoslavii, începând din ianuarie 1991. La 25 mai 1993 Consiliul de Securitate a adoptat prin Rezoluția nr. 827 Statutul Tribunalului Penal Internațional pentru Iugoslavia.
- Tribunalul penal internațional pentru Rwanda constituit prin Rezoluția nr. 955 din 8 noiembrie 1994 a Consiliului de Securitate a ONU, având competența de a urmări și de a judeca persoanele responsabile de genocid și alte încălcări grave ale dreptului internațional umanitar comise pe teritoriul Rwandei și a cetățenilor rwandezi responsabili de genocid și alte asemenea violări comise în teritoriul statelor vecine, între 1 ianuarie 1994 și 31 decembrie 1994.

În prezent, pentru a înlătura dificultățile provocate de procedura de creare și activitatea organelor jurisdicționale *ad hoc*, în anul 1998, în cadrul Conferinței diplomatice a plenipotențiarilor Națiunilor Unite a fost creată Curtea Penală Internațională. Statutul Curții Penale Internaționale a fost votat de 120 state, 7 state au votat împotriva și 21 state s-au abținut. Data oficială a înființării Curții Penale Internaționale se consideră ziua de 1 iulie 2002.